

de Boskrant, onmisbaar voor elke bosliefhebber

DE BOSKRANT

Bloed aan de bomen

**Staat de
hoogste beuk
van Europa
in Zoniën?**

VU: BART MUYS – Geraardsbergsesteenweg 267, 9090 Gontrode (Melle)
tel. 09-264 90 50 – fax 09-264 90 92 – info@vbw.be

verschijnt 5 x per jaar: feb-april-juni-sept-dec
41ste jaargang nr. 3

2011
juni

REDACTIE

Kathleen De Looze, Emma Denorme,
Helena Devaere, Wilfried Emmerechts,
Liselot Ledene, Bart Muys, Sander Van Daele,
Marlies Vanlerberghe, Lotte Van Nevel,
Rollin Verlinde, Bert De Somviele.

ARTIKELS EN BERICHTEN

Heeft u een idee voor een artikel? Of heeft u iets geschreven dat voor de Boskrant interessant kan zijn? Dan mag u dat mailen naar Bert.Desomviele@vbv.be of opsturen naar Geraardsbergsesteenweg 267 in 9090 Gontrode. Uw voorstel zal voor publicatie aan de redactieraad worden voorgelegd.

BIJDRAGE

Lidgeld + Boskrant: € 15,00

Lidgeld + Boskrant + Bosrevue: € 25,00

Lidgeld student (Boskrant): € 10,00

Lidgeld student (Boskrant + Bosrevue): € 18,00

Te storten op rekening 448-3605351-56
met vermelding 'Lidgeld vbv 2011'

ADVERTENTIE TARIEVEN

Wilt u een advertentie plaatsen in de Boskrant en daarmee een boodschap sturen naar alle enthousiaste bosliefhebbers in Vlaanderen? Dat kan al vanaf 100 euro voor een kwartpagina en 400 euro voor een volledige pagina. En voor 200 tot 800 euro, kunt u zelfs 5 keer per jaar in onze Boskrant adverteren. Meer info: Bert.Desomviele@vbv.be

VORMGEVING

Magelaan, Gent

DRUKWERK

Druk in de Weer, Gent

Gedrukt op chloorvrij gebleekt kringlooppapier

FOTO VOORPAGINA

© iStockphoto

OPENINGSUREN VBV-SECRETARIAAT

Van maandag t.e.m. vrijdag
doorlopend van 9 tot 16 uur.

Inhoud

1	EDITO
2	VAN BOOM TOT EVENAAR
6	ROLLINS TOONTJE
	Doorvallend licht
7	BOSACTUA
13	MERKWAARDIGE BOMEN
	De hoogste beuk van Zoniën
14	DE BOOMHUT
	Een afvalarme picknick
16	2011: HET JAAR VAN HET VUUR
20	VBV-ACTIEF
22	LEESVOER
23	FIETSTOCHT
	Prinsheerlijk fietsen langs de Demerbroeken
27	BOS IN HET BUITENLAND
27	Barcelona off the beaten track
32	Gaudí, een natuurtalent
34	BOS IN DE ZOMER
37	KATHLEENS COLUMN
	Stoeien in het bos

De door u meegeleverde en op het verzendetiket afgedrukte persoonsgegevens, werden opgeslagen in een bestand dat beheerd wordt door onze vereniging. Ze worden uitsluitend gebruikt voor verzending van onze tijdschriften, documentatie en informatie m.b.t. onze vereniging. U heeft recht op inzage van uw persoonlijke gegevens en kunt hiervan altijd verbetering vragen. Bij het openbaar register kan altijd aanvullende informatie worden bekomen. Wet van 8/12/92 ter bescherming van de persoonlijke levenssfeer.

Ledentijdschrift van 'Vereniging voor Bos in Vlaanderen' vzw
Geraardsbergsesteenweg 267, 9090 Gontrode
tel. 09-264 90 50 ▲ fax 09-264 90 92
info@vbv.be ▲ www.vbv.be ▲ ISSN 0773 137 X

BLOED AAN DE BOMEN

José Claudio Ribeiro da Silva en **Maria do Espírito Santo da Silva**. Namen die niet meteen een belletje doen rinkelen wellicht? Ook ik had, tot heel recent, nog niet van hen gehoord. Eigenaardig, want dit echtpaar bleek al tientallen jaren actief in de strijd om het behoud van het Braziliaanse regenwoud. Maar daar haalt een mens tegenwoordig geen nieuws mee. Tot ze op 24 mei jongstleden door onbekenden neergekogeld werden, dicht bij hun woning in de stad Nova Ipixuna, in de Braziliaanse deelstaat Pará. Letterlijk een aangekondigde dood

was het, want het echtpaar kreeg reeds lange tijd ernstige doodsb bedreigingen. In de nasleep van deze moorden vielen sindsdien ook nog de dood van **Adelino Ramos**, een milieuactivist uit de deelstaat Rondonia, en van **Erenildo Silveira dos Santos**, een milieubeschermer uit Pará, te betreuren. Er kleeft weer bloed aan de bomen. En niet alleen in Brazilië...

Mikhail Beketov. Hoofredacteur van het kritische dagblad 'Khimki Waarheid' (Khimkinskaya Pravda), dat zich verzet tegen de kap van het oude en bijzonder waardevolle Khimkibos in Rusland, nabij Moskou. Werd voor zijn kritiek op de ontbossingsplannen van het stadsbestuur hard aangepakt. Nadat zijn auto in brand was gestoken en zijn hond gedood, werd hijzelf vervolgens zo zwaar in elkaar geslagen dat hij permanente hersenschade opliep, en zijn rechterbeen en vier vingers verloor. Hij is inmiddels al acht keer geopereerd en leeft gekluisterd aan een rolstoel. **René Ngongo**. Gepassioneerd beschermer van het Congolese woud. Heeft frequente doodsb bedreigingen ontvangen en werd ook reeds beschoten door illegale houtkappers. **Harrison Ngau**. Maleisiër van Kayan-origine, die op het schiereiland Sarawak de Kelabit, Kayan en Penan volkeren helpt in hun strijd tegen illegale houtkap door grote bedrijven. Ngau heeft omwille van zijn strijd 2 jaar onder huisarrest gestaan, en werd frequent gearresteerd en in isolement gevangen gehouden. **Odigha Odigha** en **Ken Saro-Wiwa**. Milieu-activisten die strijdden voor het behoud van de laatste Nigeriaanse regenwouden, tegen enorme tegenstand van het regime en de oliemaatschappijen. Ken Saro-Wiwa betaalde voor zijn strijd de hoogste prijs: in 1995 werd de man samen met 8 mede-activisten opgehangen door de dictatuur. Odigha Odigha heeft in die woelige periode jarenlang ondergedoken geleefd.

De namen hierboven zijn het topje van de ijsberg... De lijst met anonieme helden van het bos is immers veel en veel langer. Met de dood van het echtpaar da Silva, van Ramos en dos Santos kleeft er opnieuw bloed aan de bomen. Opnieuw gaven mensen hun leven, hun gezondheid, hun vrijheid, hun veiligheid en hun gemoedsrust prijs voor het bos. Bij het ingaan van de zomer wil ik daarom deze kleine maar enorm welgemeende en respectvolle hulde brengen aan allen die ondanks het gevaar voor eigen leven niet versagen in hun strijd voor het bos. Aan ons om hen niet te vergeten.

Bert De Somviele

Directeur

Van boom tot evenaar

LOTTE VAN NEVEL

DE APPEL VIEL NIET VER VAN DE BOOM

Toen de 22-jarige Isaac Newton in 1665 wat lag te peinzen onder de appelboom in de tuin van zijn ouderlijk huis, viel de appel inderdaad recht naar beneden. Het was toen dat het begrip 'zwaartekracht' in hem opkwam. Het centrale idee van de gravitatie-theorie, dat lichamen met massa elkaar aantrekken, was volstrekt nieuw en zo werd Newton de grondlegger van de klassieke mechanica. Iedereen heeft zeker nog de 3 Wetten van Newton moeten opdreunen in de fysicalessen! Newtons appelboom staat er na 350 jaar nog steeds, maar helaas betaalt hij nu de prijs van z'n roem. Elk jaar komen immers duizenden nieuwsgierigen een kijkje

nemen naar de boom, een appeltje plukken, en ja, sommigen vlijen zich zelfs neer onder zijn takken, wachtend op hét eureka-moment. The National Trust, eigenaar van het beroemde huis en de tuin, vreest dat het geschuifel en het gevlij van al die kijklustigen de bodem zozeer zou kunnen verdichten, dat de wortels van de appelboom beschadigd zouden kunnen worden. Om de historische boom beter te beschermen, staat er sinds kort dan ook een 0,5 m hoge afsluiting van gevlochten wilgentenen rond de boom. Bezoekers kunnen er nog steeds appels plukken, maar onder de boom gaan zitten is vanaf nu uitgesloten.

BRON | *The Daily Mail* – <http://www.dailymail.co.uk/news/article-1385915/Isaac-Newtons-apple-tree-falls-victim-health-safety-visitors-damage-roots.html>

© Bert De Somville

Appels zijn gezond, én ze leiden tot eureka-momenten!

DE PRIJS VAN 1 MILJOEN BOMEN

De campagne '1 miljoen bomen voor Vlaanderen' van VBV en ANB loopt als een trein. Maar wij zijn – gelukkig – niet de enigen die overtuigd zijn van het nut van al die bomen. Ook Los Angeles is in de ban van 1 miljoen bomen. De huidige burgemeester van L.A. plantte een boom daags nadat hij verkozen werd in 2006. Hij sprak daarbij de gevleugelde woorden: *“Los Angeles, the dirtiest big city in America, has the opportunity to be the greenest”*. En dat betekende meteen de aftrap van zijn plan om L.A. 1 miljoen bomen rijker te maken. Wetenschappers buigen zich sindsdien over de vragen “hoeveel bomen staan er al in L.A.?” , “is er ruimte voor 1 miljoen extra bomen?” en “welke voordelen zullen 1 miljoen nieuwe bomen verstrekken?”.

Uit satellietbeelden en luchtfoto's bleek dat 21% van de stad reeds bedekt was door boomkronen, goed voor 10,8 miljoen bomen. Verdere berekeningen brachten aan het licht dat er potentieel was voor 2,5 miljoen extra bomen. Vervolgens becijferden de onderzoekers wat de economische waarde van de 1 miljoen nieuwe telgen zou zijn na 35 jaar, rekening houdend met 2 mortaliteitsscenario's. En de resultaten waren frappant. Over de volledige periode (35 jaar) hadden de bomen een waarde van 1,4 miljard euro – berekend volgens het meest positieve scenario – goed voor zo'n 40 € per boom per jaar! 80 % van deze baten waren toe te schrijven aan esthetische voordelen, bijvoorbeeld de meerwaarde die bomen bieden aan de eigendomswaarde van een woning, maar ook het psychologisch welzijn dat door bomen bewerkstelligd wordt. Afname van runoff, energiebesparingen (minder airco o.i.v. schaduw), verbetering van de luchtkwa-

liteit en opname van CO₂ vervolledigden het baten-plaatje. Planten maar!

BRON

McPherson et al. (2011). *Million trees Los Angeles canopy cover and benefit assessment. Landscape and Urban Planning*, 99, 40-50.

WOMEN POWER!

Wereldwijd staan bossen onder druk, in India en Nepal is dat zeker niet anders. Professor Bina Agarwal onderzocht er het bosbehoud en kwam tot de conclusie dat vrouwen een grotere impact hebben dan gedacht. De Indiase professor onderzocht in 65 gemeenschappen in India en in 70 gemeenschappen in het middelgebergte van Nepal wat er gebeurde als vrouwen een stem kregen in het bosbeleid. De invloed bleek positief, tenminste als er een kritische massa vrouwen van ongeveer 30% aanwezig was. Hoe meer vrouwen in het be-

© iStockphoto

Het zijn de vrouwen die in de meeste landen voor het brandhout zorgen, én beter zorg dragen voor het bos.

leid, hoe beter het ging met het bos! De voortplanting van soorten, dichtheid van begroeiing en biodiversiteit verbeterden aanzienlijk. Volledig vrouwelijke besturen boekten zelfs een grotere vooruitgang. Ook aspecten als leeftijd spelen een rol. Oudere vrouwen brengen betere resultaten voort.

Een verklaring voor deze opmerkelijke resultaten? Op het platteland in India en Nepal hangen vrouwen veel meer af van het bos dan mannen. Ze halen er brandhout, veevoeder en andere basisproducten uit. Vrouwen zijn dus dagelijks op het bos aangewezen, mannen slechts af en toe. Daarbij komt dat vrouwen er zelden een eigen inkomen hebben. Kunnen ze het bos niet meer in, dan zijn de gevolgen niet te overzien. Het verschil in bosgebruik tussen mannen en vrouwen, zorgt ook voor een verschil in kennis. Dat zorgt voor andere ideeën op tafel en andere beslissingen. Vrouwen in het bestuur kunnen de afgesproken regels ook beter communiceren naar andere vrouwen. De gemaakte regels zullen dus meer rekening houden met de noden van de vrouw én ze zullen door alle vrouwen beter gerespecteerd worden.

BRON | http://www.mo.be/opinie/vrouwen-troef?utm_source=newsletter

CRISISCENTRUM

Brazilië heeft een crisiscentrum opgezet om de toenemende ontbossing in het Amazonegebied te bestrijden. Dat heeft de Braziliaanse minister van milieu Izabella Teixeira (een vrouw!) bekend gemaakt. Satellietbeelden brachten aan het licht dat in maart en april van 2011 bijna 6 keer zo veel bos verdwenen is als in dezelfde periode vorig jaar. De Braziliaanse

regering was erg geschrokken van de nieuwe gegevens. Afgelopen december verklaarde de regering immers nog dat de ontbossing in het Amazonewoud het laagste niveau in 22 jaar had bereikt. Het crisiscomité is dan ook in het leven geroepen om de oorzaken van deze toename te bepalen en te bestrijden.

In het comité nemen milieuactivisten, politici en vertegenwoordigers van de politie zitting. Tevens zullen agenten in de getroffen gebieden ingezet worden. De ontbossing steeg vooral in de deelstaat Mato Grosso, waar meer dan een kwart van de Braziliaanse soja-oogst vandaan komt. Onlangs publiceerde *Friends of the Earth* nog het rapport 'From Forest to Fork' waarin de milieu-organisatie Europa op haar verantwoordelijkheid wijst in de strijd tegen de ontbossing van het Amazonewoud. Europa is immers een van de grootste importeurs van Braziliaans soja, vlees en suikerriet. Door de uitbreiding van die teelten neemt de druk op het Amazonewoud en de Cerrado alsmaar toe. In de toekomst zal die druk zelfs nog toenemen, aangezien de schaal van deze drie landbouwactiviteiten volgens het rapport nog zal uitbreiden. De grond die de sojaproductie inneemt, zal naar verwachting tegen 2020 toenemen met 5 miljoen ha tot een gebied zo groot als Nieuw-Zeeland. De productie van suikerriet en veeteelt zouden op hun beurt tegen 2020 toenemen met 25 %.

In Brazilië is het debat over de ontbossing de laatste tijd weer opgelaaide. De huidige wetgeving schrijft voor dat grondbezitters 20 procent van hun grond mogen ontbossen om bijvoorbeeld landbouw te bedrijven, maar er gaan stemmen op om deze wetgeving te versoepelen. Kleine boeren en veehouders zou meer houtkap worden toegestaan in het Amazonegebied, en voortaan ook beboste oevers

C.A.P.

*Het echtpaar Da Silva: op 24 mei 2011 vermoord
omwille van hun strijd voor het bos.*

en heuvels in het woud mogen kappen die nu nog als beschermd gebied gelden. Verder zouden percelen die voor juli 2008 illegaal zijn gekapt niet hoeven herbeplant te worden en zouden de daders niet langer worden beboet. President Dilma Rousseff (ook een vrouw!) heeft reeds gezegd haar veto uit te zullen spreken over dit nieuwe wetsvoorstel.

De strijd voor het bosbehoud heeft overigens weer dodelijke slachtoffers geëist in Brazilië: terwijl in de hoofdstad Brasilia de omstreden wetgeving hoog op de agenda staat, werden diep in het Amazonewoud, in de deelstaat Pará, milieuactivisten José Cláudio Ribeiro da Silva en zijn vrouw Maria do Espírito Santo doodgeschoten. Zij verzetten zich tegen de vernietiging van het regenwoud. Zij werden al maanden met de dood bedreigd omwille van hun strijd voor het bosbehoud. 24 mei 2011 is de nieuwste zwarte dag in de reeds lange

lijst van mensen die hun strijd voor het bosbehoud met het leven bekochten in Brazilië.

BRONNEN:

- <http://nos.nl/artikel/241594-braziliaans-regenwoud-ontbost-heel-hard.html>
- http://www.vilt.be/Europese_import_uit_Brazilie_speelt_rol_in_ontbossing
- Friends of the Earth – <http://www.foeeurope.org/agriculture/FromForestToFork.pdf>
- <http://www.duurzaamnieuws.nl>

INDONESIË KRIJGT MILJARD DOLLAR OM ONTBOSSING TE STOPPEN

Noorwegen heeft een opzienbarend akkoord getekend met Indonesië. In ruil voor een Noorse financiële injectie van maar liefst 1 miljard dollar, is het de komende twee jaar verboden om bossen te kappen in Indonesië. In Indonesië verdwijnt volgens de cijfers van de FAO elk jaar een half miljoen hectare bos. Naast het gigantische biodiversiteitsverlies dat dit veroorzaakt, is Indonesië hierdoor ook één van de grootste uitstoters van broeikasgassen ter wereld. Hulp aan Indonesië om haar ontbossing in te perken is dus meteen ook hulp aan ons wereldwijde klimaat. Noorwegen heeft nu een lang verwacht moratorium afgesloten met Indonesië om niet langer natuurlijke bossen en veengebieden om te zetten in plantages, en aldus heel wat tonnen CO₂-uitstoot te vermijden. Milieu-organisaties zoals Greenpeace staan echter kritisch tegenover de deal en waarschuwen voor talrijke achterpoortjes in de overeenkomst.

BRONNEN

- <http://www.demorgen.be>
- <http://www.greenpeace.org>

Rollins Toontje

ROLLIN VERLINDE

Foto's nemen in het bos. Het lijkt gemakkelijker dan het in werkelijkheid is. Al jaren proberen wij met onze vereniging de juiste hoek en toon voor ons beeldmateriaal te vinden. Dankzij deze fotorubriek kan het vanaf nu alleen maar beter worden. Topfotograaf Rollin Verlinde van Vildaphoto licht in elke Boskrant een tipje van de sluier der natuurfotografie voor ons op.

DOORVALLEND LICHT

Elke goede fotograaf weet het, wat je foto echt goed maakt is mooi licht. Niks is beter om bij weg te dromen dan een laag lichtje dat door een bos met varentjes valt. Mooi licht zoeken in een bos kan een uitdaging zijn als je landschappen fotografeert. Als het licht te hard is krijg je al snel harde schaduwen. Maar met een klein beetje creativiteit kom je al een heel eind. Ik ga meestal op zoek naar blade-

ren waar het licht door schijnt. Dat geeft een erg mooi effect. Dit lukt het beste 's morgens, omdat het dan nog niet waait. Helaas komt in de zomer de zon wel erg vroeg op. Een rustige avond is dan aangewezen. Zoek vooral naar dunne bladeren zoals jonge boomblaadjes of varens, als daar licht door schijnt geven de nerven een extra effect.

© Vildaphoto – Rollin Verlinde

BosActua

LISELOT LEDENE

Plan van aanpak Zonevreemde Bossen

Op 11 mei werden tijdens het Beleidssymposium 'Bos voor iedereen: droom of werkelijkheid', een gezamenlijke organisatie van VBV, Natuurpunt en ARGUS (het milieupunt van KBC en Cera), de hinderpalen en knelpunten aangekaart die de bosuitbreiding in Vlaanderen tergend traag en bijzonder moeilijk laten verlopen. De pachtwetgeving, de bindende bebossingsvergunningen en -adviezen en de grondendruk, om er maar enkele te noemen, steken maar al te vaak een stokje in de bebossingswielen. N.a.v. dit symposium lanceerde Minister van Leefmilieu en Natuur Joke Schauvliege een plan van aanpak zonevreemde bossen en lichtte ze haar verdere bosbeleidsplannen tijdens het Internationaal Jaar van de Bossen toe.

Niet alleen komt de bosuitbreiding bij ons niet van (in) de grond, ook bosbehoud is in Vlaanderen absoluut geen evidentie: dagelijks sneuvelt nog steeds 1,5 voetbalveld bos. Nogtans zijn bossen, zoals professor Kris Verheyen (Universiteit Gent) tijdens het symposium deskundig illustreerde, levensnoodzakelijk en belangrijk. Alleen al omwille van het gamma 'ecosysteemdiensten' dat ze leveren, zijn ze onmisbaar voor het leven op aarde. Dit belang wordt ook internationaal erkend. Zo riepen de Verenigde Naties 2011 uit tot het Internationaal Jaar van de Bossen. Hoog tijd dus om ook in Vlaanderen op de kar te springen en de negatieve bosbalans om te zetten in een ambitieus bosuitbreidingsverhaal.

© Natuurpunt

Vlaams minister van Leefmilieu en Natuur, Joke Schauvliege, erkende de vele obstakels die er momenteel nog zijn voor bosuitbreiding.

Naast prof. Verheyen, kwamen ook de Bosgroepen (Karolien Van Diest), Landelijk Vlaanderen (Philippe Casier), Natuurpunt (Noah Janssen) en VBV (Bert De Somviele) aan het woord. Minister Schauvliege erkende in een vraaggesprek met VRT-journalist Ben Vanheukelom de verschillende knelpunten aangehaald door de diverse sprekers vanuit het middenveld en beloofde alvast beterschap. De minister liet hierbij weten dat een plan van aanpak klaar is om op basis van wetenschappelijk onderzoek de meest waardevolle en bedreigde zonevreemde bossen te beschermen. VBV is alvast verheugd dat er schot lijkt te komen in deze problematiek en kijkt nieuwsgierig uit naar de details van dit plan van aanpak. Via het plan van aanpak zal men een projectgerichte werking rond een aantal concrete cases opzetten. De ervaring met deze cases moet de nodige input leveren voor een algemeen beleidskader voor de

zonevreemde bossen. Voor de bedreigde én waardevolle zonevreemde bossen lijkt er alvast een beetje licht aan het einde van de tunnel te schijnen.

Daarnaast gaf minister Schauvliege aan dat de volledige Vlaamse Regering zich geëngageerd heeft om jaarlijks 20 zogenaamde Ruimtelijke Uitvoeringsplannen (RUPs) op gang te trekken (en goed te keuren) en zo de broodnodige ruimte voor de bosuitbreiding verder af te bakenen. Met deze RUPs wordt het ruimtegebruik verder afgebakend, en krijgen de verschillende vormen van landgebruik rechtszekerheid. Met de afbakening van deze gebieden zou er dan ook een einde moeten komen aan de onzekerheid die heerst in het buitengebied over de bestemming van de gronden en zal de bosuitbreiding hoogstwaarschijnlijk vlotter verlopen. De minister beloofde alvast haar volledige inzet om de engagementen genomen door de volledige Vlaamse Regering ook waar te maken.

Ook onderstreepte ze het belang van een voldoende groot draagvlak voor bos. Campagnes als 1 Miljoen Bomen voor Vlaanderen van VBV en ANB, Bos voor Iedereen van Natuurpunt, en De Week van het Bos, de draagvlakverbredende campagne bij uitstek, bewijzen dat het draagvlak voor bos in Vlaanderen groot is, zo niet ENORM. Ook hierop wil zij verder blijven inzetten.

Ten slotte benadrukte de minister ook het belang van het nieuwe initiatief rond het Boscompensatiefonds: de middelen uit dit fonds kunnen nu ook aangewend worden voor bebosingsprojecten door gemeentes en provincies. Op deze wijze kunnen ook zij beter bijdragen tot de realisatie van waardevolle bosgebieden.

VBV hoopt dat al deze initiatieven op korte termijn tot mooie resultaten leiden, zodat we er spoedig opnieuw in slagen om bos bij te creëren, en we onze Bosbarometer uit het rood kunnen halen. Wordt ongetwijfeld vervolgd...

22 mei 2011: Dag van de Biodiversiteit: biodiversiteit in bossen

Ook de Internationale Dag van de Biodiversiteit kadert dit jaar binnen het Internationaal Jaar van de Bossen en focust op de biodiversiteit in bossen. Ondanks alle afspraken

snel af. Ook het wereldwijde bosareaal toont eenzelfde dramatische trend. Nochtans zijn bossen een heel belangrijke bron van biodiversiteit en is de wereldwijde bescherming ervan meer dan noodzakelijk. Naast een belangrijke bron van biodiversiteit leveren bossen nog tal van andere diensten: recreatie, houtproductie, klimaatregulatie, stabilisatie van grond, wateropvang en berging, verkoeling,...

De dag van de biodiversiteit benadrukt nog maar eens de nood aan DRINGENDE actie.

en beleidsverklaringen om tegen 2010 de achteruitgang van de biodiversiteit te stoppen, hebben overheden hun beloften immers niet kunnen waar maken. In 2011 neemt de biodiversiteit op aarde nog steeds schrikbarend

Wordt hout onbetaalbaar?

Het Vlaams Infocentrum Land- en Tuinbouw (VILT) berichtte recent over een symposium van Inverde over onze houtvoorzieningsgraad. Inverde, het opleidingscentrum voor bos-, groen- en natuurbeheer, organiseerde recent immers een discussiemoment rond de centrale vraag of onze bossen in staat zullen zijn al het hout te kunnen leveren dat de houtverwerkende industrie nodig heeft als grondstof. In toenemende mate wordt hout immers ook verbrand om groene energie te produceren. De vraag werd dan ook gesteld of België in de toekomst nog meer dan vandaag met houttekort wordt geconfronteerd. Zal de houtprijs drastisch stijgen en zal onze houtimport moeten verdrievoudigen?

© Stora Enso

Wordt hout onbetaalbaar in Vlaanderen?

© Stora Enso

Volgens beroepsorganisatie Fedustria dreigt hout als hernieuwbare grondstof onbetaalbaar te worden voor de houtverwerkende bedrijven omdat elektriciteits- en warmteproducenten dankzij subsidies meer kunnen betalen voor hout als brandstof. Het Agentschap voor Natuur en Bos, de Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij, de Organisatie Duurzame Energie en het Vlaams Energieagentschap benadrukten op deze studiedag echter dat afvalhout lokaal een duurzame energiebron kan zijn als het gekoppeld wordt aan duurzaam bos-, natuur- en landschapsbeheer. Het hout- en energieaanbod kan bovendien nog sterk uitgebreid worden door de bossen van privé-eigenaars duurzaam te exploiteren en door in de landbouw energieteelten toe te passen en afvalstromen te benutten.

Lees het volledige verslag op
www.vilt.be.

Vlaamse steun voor agroforestry-initiatieven

Nauwelijks waren onze bomen geplant op ons nieuwe agroforestryperceel in Lochristi, of de Vlaamse regering kondigde aan dat ze tegen dit najaar een nieuwe steunmaatregel voor agroforestry-initiatieven in het leven roept. Mooi! Maar vooraleer zoiets werkelijkheid wordt, moeten er eerst nog een heel aantal stappen gezet worden, onder meer het inwinnen van adviezen bij de relevante Vlaamse adviesraden.

Op 28 april formuleerden de Strategische Adviesraad Landbouw en Visserij (SALV) en de Vlaamse Milieu- en Natuurraad (Mina-raad) dan ook een gezamenlijk advies voor de Vlaamse regering betreffende deze nieuwe steunmaatregel. Als deze maatregel er komt, dan mogen landbouwers vanaf komend najaar een serieuze financiële steun verwachten (max. € 3.000/hectare en 70% van hun investering) voor de kosten die gepaard gegaan met agroforestry (aankoop van plantgoed, steunpalen, boombindsels, enz...).

Door de ervaringen die we opdeden bij de aanleg van ons agroforestry demonstratie- en proefperceel in Lochristi (zie onze vorige Boskrant en nieuwsbrief), konden we deze adviesraden samen met Proclam, de Hogeschool Gent, de Universiteit Gent, de Bodemkundige Dienst van België, het Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek en Groep Mouton met raad en daad bijstaan voor de formulering van het advies. Overigens is ook Wervel vzw reeds jaren actief rond agroforestry, en leverde input voor dit advies.

De grootste knelpunten bij de nieuwe steunmaatregel zijn juridisch: nu zijn er immers nog heel wat vraagtekens m.b.t. veldwetboek, bosdecreet, pachtwet, natuurdecreet, ... waarover de Vlaamse regering meer duidelijkheid zou moeten bieden om de geïnteresseerde telers rechtszekerheid te bieden. De oorspronkelijke praktische vereisten (aantal bomen, bomenrijen, omlooptijden, minimumoppervlakte) uit de steunmaatregel om de aanleg subsidieerbaar te maken, bleken in de praktijk ook niet steeds even realistisch. We hopen dan ook dat de Vlaamse regering hier nog

© VBV

Jonge populieren in een hooiweide in Lochristi.

Agroforestry in Vlaanderen.

een mouw aan past zodat de maatregel voor landbouwers een praktisch werkbaar steun kan zijn. De Vlaamse Regering moet de aangepaste maatregel nu opnieuw goedkeuren en daarna moet de Raad van State de maatregel nog hard maken waardoor de financiële steun effectief mogelijk zal worden.

VBV is sowieso verheugd dat de Vlaamse Regering deze maatregel zal implementeren: een stap in de goede richting naar een groener Vlaanderen met meer plaats voor bomen in het (landbouw)landschap, wat ze zo hard verdienen, zeker omdat ze ook economisch voor landbouwers heel wat kunnen betekenen.

Parlementaire initiatieven om hinderpalen bosuitbreiding weg te werken

Het kwam tijdens ons beleidssymposium van 11 mei reeds uitgebreid aan bod: bosuitbreiding op landbouwgronden is geen evidentie. Omdat de adviezen die de Vlaamse Landbouwadministratie moet afleveren bindend zijn, en omdat deze administratie in bijzonder veel gevallen een negatief advies aflevert waartegen geen beroep mogelijk is, stranden heel veel dossiers (en de welmenende initiatieven van enthousiaste kandidaat-bebossers) hierop. Minister Schauvliege liet verstaan hier snel een oplossing voor te willen, en benadrukte dat een advies eigenlijk per definitie niet bindend kan zijn.

Maar er zijn nog andere obstakels waar de kandidaat-bebossers langs moet laveren alvorens te kunnen bebossen. Zo verbiedt de pachtwet uitdrukkelijk het planten van bomen in landbouwgebied, en zorgt ook het Veldwetboek voor een extra sleutel op het landelijke gebied. In het Veldwetboek staat nl. dat het College van Burgemeester en Schepenen een vergunning moet afleveren vooraleer men tot bebossing kan overgaan. En in sommige gemeentes wordt deze vergunning systematisch

niet verleend, ongeacht de locatie en inrichtingsvisie voor het nieuwe bos.

Onlangs werden door SP.A wetsvoorstellen ingediend om deze regelgevingen te versoepelen. Het is niet de eerste keer dat dergelijke voorstellen (vanuit verschillende politieke families) ingediend worden, maar hopelijk is het draagvlak voor bosuitbreiding en het besef van de nood aan bijkomende bossen deze keer wel voldoende groot zodat het voorstel deze keer wel goedgekeurd wordt. Dat zou wel mogen in dit Internationale Jaar van de Bossen. Het zou heel wat potentiële bebossers (en dat zijn er veel!) gelukkig maken en ons werk wat eenvoudiger.

Daarnaast diende Groen! bij het Vlaamse parlement ook een voorstel van resolutie in betreffende een Vlaams actieplan voor herbebossing. Er beweegt daar in Brussel dus duidelijk wel één en ander rond bos.

Meer info vind je op www.senaat.be
en op www.vlaamsparlement.be.

Internationaal Jaar van de Bossen: bossen worden in de kijker gezet

De activiteiten en sensibilisatie rond bossen neemt een sneltreinvaart tijdens 2011, het Internationaal jaar van de Bossen. Tal van organisaties beantwoorden onze oproep en springen

mee op de kar om bossen in Vlaanderen en de wereld tijdens 2011 extra in de kijker te zetten.

Zo gaat WWF met partners, beleidsmakers en bedrijven de discussie aan over de toekomst van de bossen en hoe we de doelstelling om de ontbossing tegen 2020 tegen te gaan, kunnen bereiken. Op VN-niveau is vorig jaar namelijk overeengekomen dat tegen 2020 de ontbossing moet halveren, maar WWF acht dit onvoldoende en wil de ontbossing tegen 2020 stoppen! De discussie wordt gekaderd via een aantal rapporten, waarvan het eerste hoofdstuk kan bekeken worden op www.wwf.be. Hierin lezen we zeer verontwaardigend nieuws: WWF berekende immers dat tegen 2050 ruim 230 miljoen hectare bos zal verdwenen zijn. Vreselijk!

De komende maanden worden er nog een aantal deelrapporten gepubliceerd, die meer in detail zullen focussen op energieproductie, biodiversiteit, productie van hout en papier, voedselveiligheid en klimaat. We houden je op de hoogte (www.internationaaljaarvandebossen.be)!

Wat je zeker moet gezien/gedaan hebben:

ER GROEIT IETS IN (DE NATIONALE PLANTENTUIN IN) MEISE: BOMEN!

De Nationale Plantentuin in Meise is erg met bossen begaan. In dit expertisecentrum worden al 200 jaar gegevens verzameld over de Belgische maar ook de Afrikaanse boscossystemen. Er worden inspanningen geleverd om waardevolle bossen te beschermen en via haar collecties en zadenbank wordt de toekomst van belangrijke plantensoorten veilig gesteld.

De Plantentuin wil ook informeren over bossen, want onbekend maakt onbemind. Daarom zet ze bossen in de kijker via:

- een parcours doorheen de Plantentuin met als thema ‘Wereldwouden’;
- de opening van een gloednieuwe serre die de plantengroei van moesson- en ijle savannebossen toont;
- de tentoonstelling ‘Kriebelbeestjes in het bos’.

Meer info: www.br.fgov.be/PUBLIC/GENERAL/GENERALNL/index.php.

TENTOONSTELLING BOS IN JE BUURT

In het bosinfocentrum van Het Leen kan je gedurende 2011 terecht voor een overzicht van de bossen in Vlaanderen. Enerzijds maak je uitgebreid kennis met het grootste bos in elke provincie en anderzijds worden ook een aantal bossen voorgesteld die eigendom zijn van de provinciebesturen zelf. Het geheel wordt afgewerkt met cijfermateriaal en je kan ten slotte ook zelf je mening geven over de toekomst van bossen in Vlaanderen.

Een overzicht van alle initiatieven en activiteiten vind je op www.internationaaljaarvandebossen.be.

MERKWAARDIGE BOMEN IN VLAANDEREN EN OMSTREKEN

De hoogste beuk van Zoniën

WILFRIED EMMERECHTS

Bomen meten is geen kinderspel. Je zaagt een boom niet zomaar eventjes om, om de lengte te meten. Dus worden er truukjes toegepast. Toestellen om de boomhoogte te bepalen zijn eigenlijk afstands- en hoekmeters, zogenaamde clinometers, die werken op basis van driehoeksmeetkunde: als vanuit een bepaald meetpunt de afstand tot de boom bekend is, en de hoek van dat punt naar de top kan worden bepaald, kan ook de hoogte van de boom worden berekend. In de praktijk werkt het echter allemaal niet zo makkelijk en precies, vooral niet in het bos, waar het terrein niet altijd even vlak is, andere bomen het zicht belemmeren en het herkennen van de toptwijg soms neerkomt op het vinden van een naald in de hooiberg. Hoe hoger de boom, des te moeilijker doorgaans de meting. Zo kan het gebeuren dat zelfs ervaren boommeters terugkomen met resultaten die meters van elkaar verschillen.

En zo ontstaat soms discussie. “De hoogste bomen in Zoniën gaan naar de 50 meter”, zegt de één. “Kan niet”, zegt de ander. Een groepje bomenliefhebbers nam onlangs samen met wetenschappers en bosbeheerders de proef op de som. Zij pikten de hoogste beuk uit het reservaat Kerselaarsplein in Zoniën en gingen aan de slag. Zij maten en hermaten met verschillende types toestellen, met doppler- en laserafstandsmeters, en toen moest er één de boom in. Want het zekerste is natuurlijk de boom inklimmen en een loodlijn laten zakken vanaf de top. Nu, ook de lichtste en lenigste klimmer raakt niet helemaal bovenin, dus het laatste

eindje moest gemeten met een maatstok. Maar hoe kun je van onderaf goed zien of de maat gelijk staat met de top? Enfin, uiteindelijk werd eendrachtig bepaald: de boom is 45,65 m hoog. De toestellen, deskundig gehanteerd, kwamen overigens aardig in de buurt, op enkele decimeters tot een meterje na.

De boom, een Zoniëse modelbeuk, heeft een borstomtrek van 4,97 m en zou dateren uit 1777 of daaromtrent. Een andere bekende beuk daar in de omgeving, de Visartbeuk, is omgevallen in 1969 en mat toen 46 m.

En daarmee behoudt Zoniën het record van de hoogste beuken in Europa. Tot het bewijs van het tegendeel.

Meer detail over het experiment is te lezen op www.monumentaltrees.com, waar ook foto's en (benaderende) afmetingen van honderden bijzondere bomen in de Benelux en daarbuiten te vinden zijn.

Stuur jouw boomfoto en verhaal naar de redactie, hetzij via de post naar VBV, Geraardsbergsesteenweg 267, 9090 Gontrode of via e-mail naar wilfried.emmerechts@gmail.com.

© Jeroen Philippona

De boomhut

Een afvalarme picknick

Het bos geeft verkoeling, omdat het klimaat er anders is. Er is meer schaduw, waardoor het er 's zomers koeler is. En 's winters is het net andersom. Je kan dat zelf nagaan door de temperatuur te meten in het bos en op een open plek. Neem een buitenthermometer mee op je wandeling.

Leg die op zoveel mogelijk verschillende plekken in het bos: een steen in de zon, onder een hoopje bladeren, op een kei in de beek... En ook thuis op je vensterbank in de zon. Hoe groot zijn de verschillen?

In het bos waait het ook minder dan erbuiten, en als het regent, komen de druppels eerst op de bladeren terecht en pas daarna op de grond. Daardoor regent het in het bos vaak minder hard dan buiten het bos.

Omdat het bos op een warme zomerdag zo'n fijne koele plek is, is het ideaal voor een picknick. De koelste plekken van het bos vind je naast water, onder het bladerdek van de bomen, in de schaduw van een rij struiken... Als je op een frissere zomerdag wil picknicken in het bos, vind je heerlijk warme plekjes op open plekken, op zand, bij stenen...

Natuurlijkhebbers houden natuurlijk een afvalarme picknick. Als je klaar bent met smullen, mag er in het bos geen spoor van achterblijven. Kies verse voedingswaren (groenten, fruit, brood...) en vermijd wegwerpverpakkingen (bijvoorbeeld blik). Een appel, een stuk komkommer... dat eet je uit het vuistje.

© iStockphoto

Lekker en gezond én zonder afval. Gebruik voor je belegde boterhammen geen aluminiumfolie, maar een brooddoos. Ook bereide slaatjes, groentetaart, cake... neem je best mee in een herbruikbare doos.

Gebruik ook echte borden en bestek in plaats van wegwerpplastic. Die neem je nadien gewoon weer mee naar huis en hergebruik je weer na de afwas. Neem alles mee in een mand of tas. Zo laat je zeker geen plastic zakken achter in het bos. En heb je toch wat afval, dan neem je dat uiteraard na de picknick weer mee naar huis.

Spread je dekenhje en... aanvallen maar!

Deze tip komt uit De Boom In, een heel fijn doe-boek van VBV en Gezinsbond, boordevol leuke tips en activiteiten voor het hele gezin in het bos. Je kan het aan voordeeltarief bestellen op www.vbv.be/boswinkel.

2011: het Jaar van het Vuur

De natuur heeft dorst, grote dorst. De voorbije maanden is er dan ook nauwelijks een druppel neerslag gevallen, en dat vertaalt zich niet alleen in grote problemen voor onze landbouwers, maar ook in een natuur die stilaan kurkdroog wordt en heel kwetsbaar voor branden.

De Hoge Venen, het militaire schietterrein in Meeuwen-Gruitrode, de Kalmthoutse heide, ... Onze allergrootste natuurgebieden hebben het dit voorjaar niet makkelijk gehad, en op verschillende plaatsen gingen – naar onze normen – gigantische oppervlaktes bos, heide en veengebied in vlammen op. Dankzij massale inspanningen van de brandweerkorpsen konden de branden geblust worden, maar de schade voor bos en natuur is nauwelijks te overzien. Overigens waren er ook kleinere natuurbranden te melden, onder meer in Aarschot, Hechtel-Eksel en Maasmechelen. Gelukkig vielen er bij al deze branden geen menselijke slachtoffers te betreuren, maar de schade voor de natuur is aanzienlijk.

© Dirk Bogaert

GROOTSTE BRAND OOI

De ergste brand in Vlaanderen deed zich eind mei voor, op de Kalmthoutse heide. Niet minder dan 600 hectare natuur werd er in de as gelegd, een triest record. Bovendien gaat het om een stuk topnatuur in Vlaanderen, uniek zelfs voor Europa. Niet alleen voor de natuur, maar ook voor het toerisme en de recreatie in de streek is dit een zware klap.

Sinds 's mensenheugenis brandde er nooit eerder in Vlaanderen zo een grote oppervlakte af. Kenmerkend voor de Kalmthoutse Heide is het duinenlandschap met afwisseling tussen droge en natte heide, open zand, vennen en bossen. De brand hield vooral lelijk huis in de droge en natte heide, beide Europees beschermde habitattypes. Het herstel hiervan zal jaren duren en de kans is klein dat de situatie weer helemaal als voor de brand wordt. De brand zorgt immers voor veel verbrand plantaardig materiaal, wat vooral goed is voor grassoorten zoals het pijpenstrootje. Die grassen verdringen dan de typische en unieke heidevegetatie met heel zeldzame planten- en diersoorten.

Blushelicopter boven brandende heide

© Dirk Bogaert

Verschroeide aarde...

FAUNA ÉN FLORA

Het meest zichtbare resultaat van de branden is uiteraard de verschroeide aarde en de verbrande heide, waarbij alle aanwezige flora in de vlammen opging. Zeldzame planten zoals beenbreek, gevlekte orchis en veenpluis werden het slachtoffer. Maar onder en tussen de vegetatie heeft zich nog een ander, minder opvallend, ecologisch drama afgespeeld. Want de brand vernietigde niet alleen de vegetatie, maar ook heel wat leven in en op de bodem. Alles wat immers niet mobiel genoeg is om het vuur te ontvluchten, vond de dood in de vuurzee. Insecten en spinnen hadden geen schijn van kans. Bij de dagvlinders (waaronder een aantal zeldzame soorten zoals heideblauwtje, heivlinder, groentje) en sprinkhanen (zoals de zeer fraaie en zeldzame heidesabelsprinkhaan) is de impact van de brand niet te onderschatten. Hopelijk kunnen deze populaties zich toch nog herstellen.

© Marc De Vos

Zo zag de heide er vroeger uit...

Ook de randzones van de vennen en vijvers zijn helemaal afgebrand wat o.a. een impact heeft op de aanwezige libellen en amfibieën. In deze periode van het jaar zitten de groene kikkers in het water, maar verblijven rug-

© Dirk Bogreot

De brandweer heeft ongelooflijk hard gewerkt om de branden te bestrijden

streepadden en heikikkers op de heide. Deze laatste soorten zullen vermoedelijk ook meer getroffen zijn, net zoals de zeldzame gladde slang. Voor diverse broedvogels is het broedseizoen verloren: de volwassen vogels konden zich wellicht wel redden, maar hun nesten en jongen zijn vernield. Typische soorten zijn de nachtzwaluw en de boomleeuwerik.

TOERISME EN RECREATIE DELEN IN DE KLAPPEN

De Kalmthoutse Heide is één van de mooiste natuurgebieden van Vlaanderen en trekt elk jaar talrijke bezoekers. Het is een echte toeristische trekpleister met tal van wandel-, fiets- en ruiterpaden. Maar de brand vernielde natuurlijk ook een groot deel van de charme van het gebied, alsook een aantal van de mooiste wandelpaden die de heide doorkruisen.

VERHOOGDE INSPANNINGEN NOODZAKELIJK

Voor het Agentschap voor Natuur en Bos is het nu al duidelijk dat er verhoogde inspanningen zullen nodig zijn om de unieke ecologische waarde maar ook de recreatieve en toeristische waarde van dit gebied te herstellen. Een precieze inschatting van het herstel van de Kalmthoutse Heide is op dit ogenblik niet evident. Een deel van de heide, waar de brand oppervlakkig heeft gewoed, zal vermoedelijk relatief snel en op spontane wijze herstellen. In de delen waar het vuur intenser was, en er zogenaamde dieptebranden hebben gewoed, zijn verhoogde beheerinspanningen nodig, om te vermijden dat het unieke aspect van de Kalmthoutse Heide verdwijnt. De vereiste herstelmaatregelen zijn arbeids- en tijdsintensief. Het Agentschap voor Natuur en Bos zal de komende jaren versterkt inzetten op o.a.

begrazing van de heide, het verhogen van de maaifrequentie én het machinaal plaggen van zones waar de bodem diep is verbrand. Ook Natuurpunt beheert een deel van het aangestaste gebied en zal de nodige beheermaatregelen moeten nemen, en ondersteuning hiervoor moeten krijgen.

© ANB

Levendbarende hagedis: ongetwijfeld één van de slachtoffers van de bos- en heidebranden

Wat te doen als het droog is?

- ▶ Maak zeker geen vuur op het platteland tijdens de droge periode.
- ▶ Gedurende de rest van het jaar enkel vuur maken op daartoe uitgeruste plaatsen, en het vuur nooit verlaten vooraleer het volledig gedoofd is (bij voorkeur met water).
- ▶ Nooit (brandende) peuken, maar ook geen brandbaar afval op de grond gooien.
- ▶ Respecteer en gehoorzaam de richtlijnen die de bos- en natuurbeheerders je geven.

Wat te doen als je in je nabijheid een bosbrand opmerkt?

- ▶ Zo snel mogelijk de bevoegde instanties contacteren (via het noodnummer 112).
- ▶ In het geval van een beginnend brandje:
 - Blus door water of aarde op de vlammenbasis te gooien.
 - Verwijder de vegetatie rondom de vlammen.
- ▶ Probeer zeker niet op eigen houtje een grotere brand te blussen.

Als je vlakbij een grote brandhaard bevindt:

- ▶ Blijf kalm.
- ▶ Probeer op elke mogelijke manier (GSM, telefoon, roepen, enz...) iemand op je aanwezigheid attent te maken.
- ▶ Verlaat de wegen of paden niet.
- ▶ Probeer de afstand tot de brand te vergroten, bij voorkeur naar beneden en tegen de wind in (let op de rookpluim). Wandel, loop niet.
- ▶ Vermijd dichte en droge vegetatie. Begeef je indien mogelijk naar reeds verbrande zones (indien deze reeds volledig verbrand zijn).
- ▶ Indien je door de rook omgeven wordt, bedek dan neus en mond met een natte doek.

Met dank aan het ANB voor de informatie en de foto's.

VBV-actief

Film in het Bos 2011

Ook deze zomer trekt VBV samen met Gezinsbond en tal van lokale partners het bos in voor een heuse Film in het Bostournee. Een speciale belevenis, met de kinderen een film gaan bekijken op een open plek in het bos. Vooral omdat het

's avonds doorgaat: de vogels beginnen hun avondzang, de wind ruist door de bladeren, het wordt stilaan donker, ... Een heerlijke bos-belevenis voor jong en oud, een leuke avond in een uniek levend decor!

Wees erbij, laat je bekoren door de wondere wereld van de film in een magisch decor, en vergeet je dekantje niet!

Programma

Datum	Dag	Locatie	Provincie	Filmkeuze
18/08/2010	Donderdag	Oostmalle	Antwerpen	Alpha and Omega
19/08/2010	Vrijdag	Overpelt, Bosland	Limburg	Gnomeo & Juliet
20/08/2010	Zaterdag	Opglabbeek	Limburg	How to train your dragon
24/08/2010	Woensdag	Melle	Oost-Vlaanderen	How to train your dragon
25/08/2010	Donderdag	Groenendaal	Vlaams-Brabant	Horton hears a Who!
26/08/2010	Vrijdag	De Panne	West-Vlaanderen	Up
27/08/2010	Zaterdag	Deinze	Oost-Vlaanderen	Horton hears a Who!
02/09/2010	Vrijdag	St-Lievens-Houtem	Oost-Vlaanderen	Fantastic Mr. Fox

© Jeroen Mercuteren

Al deze films zijn kindvriendelijke tekenfilms met humor maar ook met een ecologisch knipoogje. Ze zijn in het Nederlands ingesproken door tal van bekende acteurs. En voorafgaand aan elke hoofdfilm hebben we nog een pareltje voor u in petto: een kortfilm van de wereldberoemde fotograaf en filmer Yann Arthus-Bertrand, over hoe mooi onze wereldwijde bossen wel zijn! VBV laat, met steun van het Agentschap voor Natuur en Bos,

deze kortfilm speciaal voor het Vlaamse publiek vertalen. Dat belooft!

Inschrijven

Inschrijven is wel verplicht! Dat kan via de website of via VBV (09 264 90 55).

Snel inschrijven is de boodschap, de plaatsen zijn immers beperkt per locatie.

Tarief

- ▶ 2 € /volwassene
- 1 € /kind (12 jaar of jonger).
- ▶ Gezinsbondleden aan halve prijs.
- ▶ VBV-leden die geabonneerd zijn op Boskrant en/of Bosrevue mogen gratis binnen.
- ▶ Wie 5 € betaalt, krijgt ook een kennismakingslidmaatschap cadeau, dit houdt in dat je tot het einde van dit jaar de Boskrant ontvangt. Een peuleschil dus! Bovendien steun je op die manier ook het bos: elk lidmaatschap is een stem voor meer en beter bos!

Inschrijven kan via www.vbv.be/filmintbos. Je vindt er ook alle nodige praktische informatie.

maakt je natuurbeleving nog intenser!

- > ruimste assortiment gidsen & naslagwerken
- > ook moeilijk vindbare items!

Bestel met korting:
www.altiplanobooks.be

10% korting
voor
VBV-leden

Leesvoer

Handboek natuurfotografie

Met honderdduizenden zijn we stilaan, de Vlamingen en Nederlanders die geregeld de natuur intrekken om foto's te maken. In dit nieuwe en boeiende boek geven Bart Siebelink en Edo van Uchelen de amateurfotograaf talloze tips en adviezen om de natuur beter vast te leggen. Het boek gaat verder dan andere fotografieboeken, want naast een heldere behandeling van de technische bediening van de camera en toebehoren besteedt het ook aandacht aan andere aspecten van natuurfotografie zoals de benadering van flora en fauna in het veld. Ook gaat het boek uitgebreid in op artistieke aspecten, compositie, perspectief, kijkvaardigheid en idee-ontwikkeling. Concrete opdrachten met tips & tricks voor fantasierijke natuurfotografie moedigen de lezer aan de opgedane kennis direct in praktijk te brengen. Kortom, een boek dat je doet trappelen van ongeduld om met je camera het bos en het veld in te trekken! Het boek is verkrijgbaar in de boekhandel en via www.knnvuitgeverij.nl.

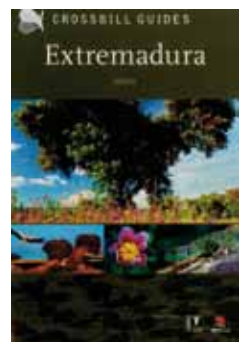
Het Landschap Vertelt – Haspengouw & Voeren, de mens vormt zijn land

Waar ook ter wereld is het landschap het groeiende en bloeiende product van eeuwenlange geschiedenis en gebruik. In het nieuwe boek 'Het Landschap Vertelt – Haspengouw & Voeren, de mens vormt zijn land' heeft het Regionaal Landschap samen met het Centrum voor Agrarische Geschiedenis de laatste 200 jaar van deze landschapshistorie onderzocht. Stadsarchieven werden uitgepluisd, oude foto's verzameld en streekbewoners

bevraagd. Het resultaat van deze reconstructie kan je lezen in dit nieuwe boek. Rijkelijk geïllustreerd met oude foto's, kaarten en documenten is dit een bijzondere en soms verbazende geschiedenis geworden van één van de fraaiste regio's die Vlaanderen kent. Zo zal het verhaal over de rooipremies van na de 2de Wereldoorlog die leidden tot de kapping van heel wat prachtige fruitboomgaarden de vele boomliefhebbers onder ons toch wel wat verdriet doen... Bijgaand bij het boek bevinden zich ook nog 5 doe-activiteiten en uitgestippelde wandel- en fietsroutes om één en ander ook aan den lijve te ondervinden. Het boek kan besteld worden via www.rlh.be.

KNNV Crossbill Guides: The nature guide to Extremadura – natuur reisgids Spanje Extremadura

Extremadura, een wild, afgelegen natuurgebied in zuidwest Spanje, kenmerkt zich door uitgestrekte graslanden, dichte bergbossen, bloemrijke beekdalen en dramatische rotswanden. Dit gebied is een populaire reisbestemming en een paradijs voor natuur-, reis- en vogelliefhebbers. Met deze gids kun je de beschreven soorten en landschappen zelf ontdekken. Crossbill Guides Extremadura is de nieuwste aanvulling op de intussen stilaan gereputeerde Engelstalige reisgidsen voor bekende Europese natuurgebieden. Iedere gids biedt uitgebreide achtergrondinformatie over landschap, ecologie, flora, fauna en natuurhistorie. Dit verder aangevuld met up-to-date informatie over routes en alles wat je nog meer wilt weten voor het optimaal verkennen van het gebied. De Crossbill Guides kunnen besteld worden via www.knnvuitgeverij.nl.

Prinsheerlijk fietsen langs de Demerbroeken

Deze fietstocht werd samengesteld door Argus, Natuurpunt, Kempens Landschap & de Vlaamse Landmaatschappij. De fietsroute start aan Huize Ernest Claes in Zichem. Van daaruit volg je de aangegeven fietsknooppunten, herkenbaar dankzij de wit/groene bordjes met omcirkelde cijfers. De tocht loopt door de Demervallei, onderweg kom je verschillende blikvangers tegen die een bezoekje meer dan waard zijn. De route leidt je langs onverharde wegen, je kiest dan ook best voor fietsen die daaraan aangepast zijn. Langsheen de route die 16 of 22 km (naargelang je voor de uitbreiding kiest) lang is, zijn er vrij weinig horecagegelegenheden. Enkel in de dorpscentra van Testelt, Averbode en Zichem kan je de innerlijke mens versterken.

In ons verstedelijkte landschap zijn rivier-
valleien parels van de natuur. De Demer-
vallei tussen Diest en Aarschot is als grote
aaneengesloten groene open ruimte één van
de meest waardevolle valleien in Vlaanderen.
In de driehoek Testelt-Averbode-Zichem is
de vallei op zijn breedst. De ligging tussen
de zandige Kempen in het noorden en het
leemachtige Hageland in het zuiden draagt
bij tot het unieke karakter van de streek. Het
oorspronkelijke landschap van moerassen en
wilgenstruwelen werd al sinds de prehistorie
meer en meer ontgonnen tot een lappende-
ken van hooiland en turfputten. In de tweede
helft van de negentiende eeuw waren de Zi-
chemse beemden één van de grote hooileve-
ranciers voor de ruitery in Brussel en andere
steden. Door de opkomst van koning auto in
de twintigste eeuw verloor het paard stilaan
aan belang als krachtbron en verdween dus
ook de behoefte aan massale hoeveelheden
hooi. Grote delen van de Demervallei werden
dan ook beplant met populieren. Elzen en
wilgen koloniseerden de resterende gronden.
Sinds 1987 herstelde Natuurpunt op enkele
percelen het hooilandbeheer. Daarbij zoeken
ze een evenwicht tussen hooiland en waarde-
volle broekbossen om tot een zo maximaal
mogelijke biodiversiteit te komen.

Het Ernest Claeshuis is nu een museum.

Onze fietstocht start in de Demervallei, met
zijn landschap van natte hooilanden en broek-
bossen. Verder op de tocht zie je het landschap
veranderen. Je rijdt uit de vallei naar de hoger
gelegen en drogere gronden van het Kempense
Averbode Bos & Heide met zijn dennenbossen,
heide en vennen. We starten aan het huis van
Ernest Claes (Ernest Claesstraat 152, Scherpen-
heuvel-Zichem). De startplaats ligt op ongeveer
1 km van het station Zichem. Ernest Claes werd
hier geboren in 1885 en groeide op in een ge-
zin van 9 kinderen. De bekende schrijver zette
onvergetelijke figuren neer zoals 'De Witte',
'Wannes Raps' en 'Floere het Fluwijn'. Met zijn
authentieke meubilair ademt de hoeve nog he-
lemaal de sfeer uit van toen. Het huis is vandaag
eigendom van de stad Scherpenheuvel-Zichem
en vormt de ideale startplaats voor een bezoek

aan de omliggende natuurgebieden. In Claes' werk komen de Demer, de groene beemden en zijn bewoners ook regelmatig op de proppen.

Openingsuren van Huize Ernest Claes

Mei, juni en september: dinsdag en woensdag van 13u tot 17u, zon- en feestdag van 13u tot 18u

Juli-augustus: dinsdag tot en met vrijdag van 13u tot 17u, zon- en feestdag, van 13 tot 18u

Oktober-april: dinsdag en woensdag van 13u tot 17u

Bij huis Ernest Claes sla je rechtsaf, en volgt de Ernest Claesstraat in zuidelijke richting (richting Zichem) tot knooppunt 58 aan de spoorwegovergang. Rij verder naar knooppunt 59 (aan de Oude Demer). Wie zin heeft in een historisch aardigheidje slaat net voor het water linksaf richting knooppunt 93, naar de 'Maagdentoren'.

De Maagdentoren werd op het einde van de veertiende eeuw gebouwd door de heer van Zichem. Cirkelvormige donjons of woontorens zijn zeldzaam in België. De woonkwaliteiten van deze toren waren eerder beperkt. Hij fungeerde veel meer als een symbool van macht. In principe zou je deze toren met vijf schouwen en één latrine wel kunnen bewonen maar het eerste probleem duikt al op ter hoogte van de eerste verdieping: je moet drie deurvensters openen om een sprankeltje licht binnen te krijgen. Aangezien Zichem niet alleen op de grens van de Kempen en het Hageland ligt maar ook op de grens van Brabant en Limburg, was hij wellicht een versterkte grenspost en uitkijktoren ter verdediging van het hertogdom Brabant.

Keer terug naar knooppunt 59, waar de Oude Demer de Ernest Claesstraat kruist. Daar ga je linksaf, richting knooppunt 57. Net voor de

De Maagdentoren, een historische zeldzaamheid voor Vlaanderen.

Nieuwe Demer sla je rechtsaf, nog altijd richting knooppunt 57. Je fietst nu evenwijdig met de Demer. Aan het einde van de fietswegeltjes kom je uit aan de watermolen van Zichem.

Deze molen is vooral beroemd als decor voor de verfilmingen van 'De Witte', het bekende boek van Ernest Claes. Het huidige gebouw dateert uit 1771 en onderging regelmatig verbouwingen. De grote molen werd enkele jaren geleden grondig gerestaureerd door de huidige eigenaars met respect voor het uitzicht. Helaas is het waterrad nu van de Demer afgesneden, dus de molen draait niet meer.

De Demer is een rivier die haast uitsluitend wordt gevoed door afstromende neerslag, aangevoerd door tientallen grote en kleine beken. Vooral in de winter treedt de Demer buiten haar oevers zodat de Demerbroeken onder water staan. In de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw was de Demer biologisch bijna een dode rivier, maar de inspanningen op het gebied van waterzuivering op het einde van de vorige eeuw werden beloond. Nu zwemt er opnieuw vis in de Demer.

Volg verder knooppunt 57. Na een vijftigtal meter rij je rechts de hoofdweg, de Pater R. Van De Wouwerstraat, in (aan je linkerkant zie je de kerk

van Zichem). Recht tegenover de hoofdingang van de kerk sla je rechts Ter Elzen in. Aan de eerste bocht ligt het oude klooster. Nu even opletten! Even voorbij die bocht – net achter de kloostermuur – sla je rechts een smal aarden pad in. Na nog wat bochtenwerk fiets je op een lang pad, dat de Hamerstraat verbindt met de Van Thienwinkelstraat. Aan je rechter kant ligt een grote open ruimte. Er staat een alleenstaande wilg, een huis en – in de verte – een jachtkansel. Waar het aarden pad uitkomt op de Van Thienwinkelstraat is het tijd om even op adem te komen...

Alleenstaande bomen zijn veel meestal veel imposanter dan bomen die dicht op elkaar groeien in een bos. Zonder concurrentie kan de kruin zich immers ten volle ontwikkelen. Zulke bomen zijn belangrijke punten in het landschap. Door vogels worden ze vaak als zangpost gebruikt. Veel vogelsoorten leven wel in een open landschap, maar hebben toch verspreide bomen en bosjes nodig.

Rij verder tot knooppunt 57. Daarna volg je knooppunt 56. Zo nader je de dorpskern van Testelt. Rij de brug over de Demer over en sla linksaf en opnieuw kom je aan een watermolen, deze keer van Testelt.

De ijzerzandstenen watermolen uit de zeventiende eeuw is maar een deel van het molencomplex dat ooit vijf verschillende raderen en molens telde en de hele Demer overspande. Enkel de graanmolen bleef bewaard.

Rij verder naar knooppunt 56. Je rijdt eerst even naast de spoorweg. Op het moment dat de weg de spoorweg naar links verlaat even opletten. De weg van het knooppuntennetwerk maakt na 50 meter een haarspeldbocht van 180° naar rechts, maar die volgen we nu nog niet. Je verlaat dus even het knooppuntennetwerk en rijdt gewoon verder

rechtdoor de aarden weg op, met aan de linkerkant een rij prachtige bomen. Waar de rij bomen eindigt, maak je straks rechtsomkeer.

De Demerbroeken zijn historisch gezien een gebied van hooilanden. De grote natuurwaarde van de Demervallei is onlosmakelijk verbonden met dit landschap, waarin ook kleine landschapselementen een belangrijke rol spelen. We denken hierbij aan hagen, houtkanten en bomenrijen of kunstmatige waterpartijen zoals poelen. Oorspronkelijk hadden de kleine landschapselementen uitsluitend een economische functie, zoals brandhout en gereedschapshout, of als veekering. Nog een reden om bomenrijen te plaatsen was de afbakening van percelen. Soms werden bomen ook geknot. Uit de knot van een wilg spruiten buigzame takken, wisselen, die kunnen gebruikt worden om manden te vlechten. Maar ook op ecologisch vlak zijn kleine landschapselementen belangrijk. Want bomenrijen zijn als wegen waarlangs dieren zich kunnen verplaatsen, en bovendien bieden ze beschutting en voedsel. Dieren en planten vinden er een toevluchtsoord.

Maak rechtsomkeer en fiets wat verder door de tunnel onder de spoorweg. Trek verder richting fietsknooppunt 56. Wie graag de uitbreiding naar de Heimolen wil volgen (5 km extra) volgt aan knoop-

De bossen van Averbode maken deel uit van een grootschalig natuurontwikkelingsproject.

punt 56 verder richting knooppunt 19 tot aan de Heimolen. Keer later langs dezelfde weg terug. Wie niet naar de Heimolen wil, volgt nu knooppunt 18. De weg gaat stilaan stijgen. Als je dicht bij knooppunt 18 bent, merk je aan de rechterkant een speelbos met een zitbank en andere houten constructies. Wie nog veel energie heeft kan zich hier eventjes uitleven in het bos, wie eerder wat rust nodig heeft, kan eventjes uitblazen op de zitbank.

In 2008 ondertekenden de Vereniging voor Bos in Vlaanderen, Natuurpunt, de Vlaamse overheid, de Vlaamse Jeugdraad en Steunpunt Jeugd het charter Jeugd, Natuur en Bos. De doelstelling is meer kansen te creëren voor natuurbeleving voor kinderen via jeugdrecreatie in natuurgebieden en bossen. Spelen in bos en natuur heeft een grote educatieve betekenis en is belangrijk voor de ontwikkeling van kinderen. Een degelijk uitgewerkt natuur- en bosbeleid, gericht op bescherming, uitbreiding en herstel van natuurgebieden en bossen en draagvlakverbreding is een voorwaarde om meer van deze kansen te creëren. Hier in Averbode Bos & Heide sloegen de stad Scherpenheuvel-Zichem en Natuurpunt de handen in elkaar voor een speelbos. Op dit deel van de gemeente werden speeltuigen geplaatst. In het golvende terrein mogen de kinderen vrij spelen.

Fiets verder richting knooppunt 18 en later 25, ten slotte fiets je terug naar knooppunt 58 en kom je opnieuw uit op de Ernest Claesstraat (=startplaats).

Tussen knooppunt 18 en 25 ligt de abdij van Averbode. De uitgestrekte, intensief beheerde bossen rond de abdij van Averbode waren vroeger eigendom van de Prinsen de Merode. Tot in de zeventiende eeuw bestond het gebied uit een complex van vennen, bossen, heide en heischrale graslanden. Dit blijkt uit de historische kaarten van de abdij. Later werden de vennen ontwaterd en de open vegetaties bebost. Dit resulteerde in monotone naaldboutbossen. In 2006 kocht Natuurpunt een deel van het gebied. Met steun van Europa en in samenwerking met het ANB en de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) startten ze een grootschalig natuurherstelproject. Het project streeft het herstel van het historische complex van verschillende habitats met de bijhorende populaties van diersoorten na. Daarnaast willen de projectpartners een duurzaam beheer voor de natuur en het aanwezige cultuurhistorisch erfgoed realiseren en het gebied openstellen voor zachte recreatie.

Deze fietstocht wordt eveneens uitgebreid beschreven in één van de fietsboekjes van ARGUS. Het boekje 'Prinsheerlijk fietsen langs de Demerbroeken' is verkrijgbaar in Huize Ernest Claes (Ernest Claesstraat 152, Scherpenheuvel-Zichem) of bij ARGUS (Eiermarkt 8, Antwerpen, op werkdagen van 9u tot 12u – 13u tot 16.30). Dit en de andere boekjes zijn te downloaden op www.argus.be. Daar moet je doorklikken naar ARGUSprojecten > Fietstochten.

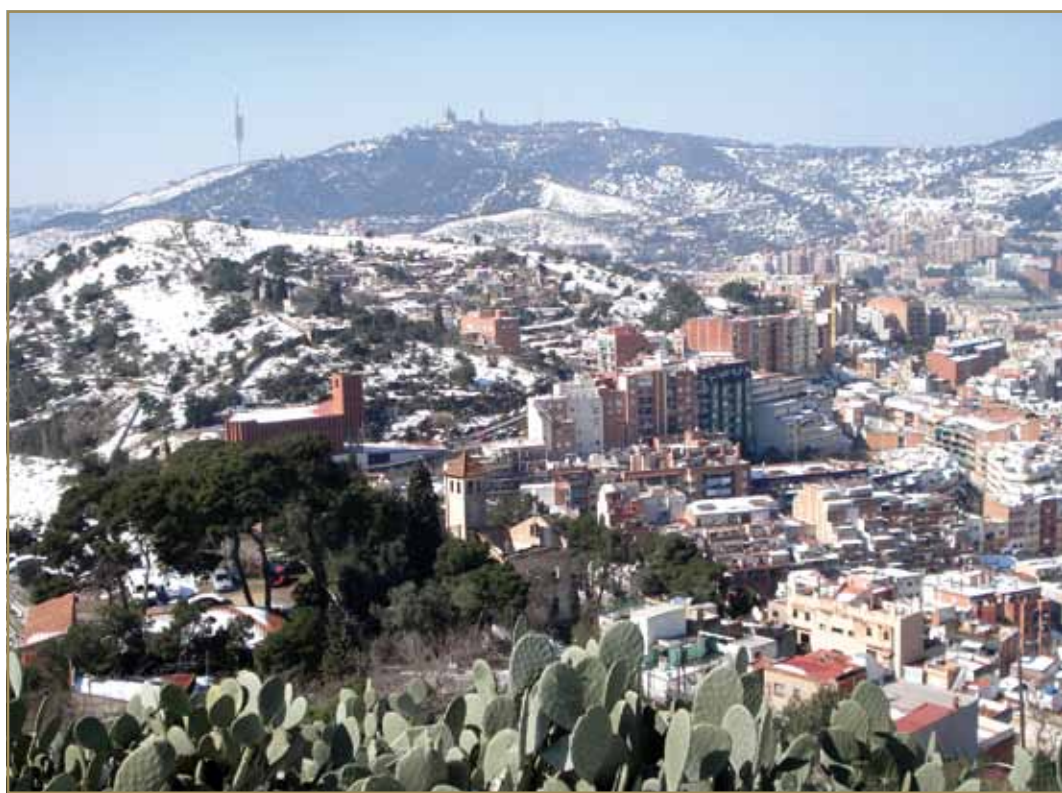
Aan de startplaatsen kunnen kinderen (vanaf 6 jaar) een 'prinsentas' ontlenuen (mits waarborg: 20 euro/ex). In deze tas vinden ze materiaal (verrekijker, kompas, hoogtemeter, enz.) om het landschap mee te verkennen. Hoe en waar ze het onderweg kunnen gebruiken, lees je in het fietsboekje. Wie een tasje wil ontlenuen, start best niet later dan 14u want om 17u wordt het terugverwacht.

Barcelona off the beaten track

BART MUYS

Barcelona, trots van Catalonië, metropool aan de Middellandse zee, hoofdstad van de art nouveau, walhalla van het voetbal, design hub, en wat nog al meer. Al deze superlatieven verwijzen naar cultuur, maar weinig naar bos en natuur. Logisch toch want we hebben geleerd dat de bossen van het Middellands zeegebied reeds in lang vervlogen tijden zijn verdwenen door overkapping, overbegrazing en bosbrand. Op het vlak van bos en natuur zal er dus wel weinig te beleven zijn.

© B. Muys

Zicht op Tibidabo vanop de top van de Guinardó, zoals zelfs de Barcelonezen het maar eens om de dertig jaar zien.

Voor vele Mediterrane streken en zeker voor Catalonië is dit een misvatting: 38% van de oppervlakte draagt gesloten bos (België 22%) en er komen 3600 hogere plantensoorten voor (België 1400 soorten). Het aantal houtachtige soorten is een veel-

voud van bij ons. Een echte biodiversiteits-hotspot dus. De klimatologische en geologische variatie in combinatie met gradaties van branden, grazen en kappen zorgt voor een groot aantal vegetatietypes. Een paradijs voor botanici, dendrologen en boscologen, dat

© B. Muijs

*Het voorjaar op de Guinardó is zeer bloemenrijk met allerlei ruderale plantensoorten zoals de akkergoudsbloem *Calendula arvensis*.*

reeds zijn aanvang neemt in de stad. Maar waar begin je eraan en wat is er te zien? Daarom hier drie onconventionele wandeltips die niet in de stadsgidsen staan, binnenin of in de onmiddellijke nabijheid van Barcelona en bereikbaar met het openbaar vervoer.

GUINARDÓ

Barcelona is zonder twijfel de dichtst-bebouwde plek van Europa met 3 miljoen mensen in een nauwe kuststrook van tien op tien kilometer, omarmd door het Collserola gebergte, en afgebakend door de rivieren Llobregat en Besos. In die strook is zowat alles

8-10 verdiepingen hoog bebouwd behalve enkele geïsoleerde heuvels, zoals de Montjuïc langs de kust, berg van Jupiter in de tijd van het Romeinse Barcelo en nu plaats voor de meest complete botanische tuin van de mediterrane streken (met ook collecties uit Australië, Zuid Afrika, Chili en Californië). De Guinardó is ook zo'n heuvel midden in de stad. De top werd tijdig gevrijwaard van urbanisatie en is nu een bospark omringd door de huizenzee. Onnodig te zeggen dat deze uitstap naast een eerste kennismaking met de inheemse boom- en struiksoorten ook mooie uitzichten op de stad en de zee biedt. De wandeling begint aan het meest bezochte monument van Spanje, de Sagrada Família-basiliek van de befaamde architect Antoni Gaudí (zie elders in dit nummer). Via de gezellige Avinguda Gaudí gaan we bergop tot Hospital de Sant Pau, voormalig ziekenhuiscomplex in art nouveau-stijl van Gaudí's tijdgenoot Domènech i Montaner en UNESCO werelderfgoed. In een van de paviljoenen zal binnenkort het FLEGT/REDD¹ bureau van het European Forest Institute (EFI) zijn intrek nemen. Aan het hospitaal neem je de drukke Carrer Sant Antoni Maria Claret naar rechts en dan de tweede straat naar links, de kleine Carrer del Telegraf. Nu zijn we echt off the beaten track en gaat het steil omhoog naar de top van de Guinardó. Eerst nog straatjes, dan trappen en roltrappen en dan slingerpaadjes. Eenmaal in het park zijn er verschillende wandelmogelijkheden die gaan door een mengeling van inheemse (*Pinus halepensis* – Aleppoden, *Pinus pinea* – Parasolden, *Quercus ilex* – Steeneik, *Rhamnus alaternus* – Italiaanse wegedoorn, *Pistacia lentiscus* – mastiekboom) en exotische vegetatie-elementen (*Acacia*

¹ FLEGT is het EU mechanisme voor legaliteit van hout en REDD is het mechanisme in ontwikkeling tegen ontbossing binnen het Klimaatverdrag van de Verenigde Naties

dealbata – mimosa, *Bougainvillea spectabilis* – bougainvillea, *Pittosporum tobira* – Australische laurier, *Nerium oleander* – Oleander). Met een toereikend stadsplan kan je over de heuvels Parc Güell bereiken, waar Gaudí architecturale elementen op een schitterende manier in het mediterrane lommer verwerkte.

SERRA DE COLLSEROLA

Het natuurpark van Collserola omarmt de stad en vormt zo een stadsbos van maar liefst 8000 hectare. Het massief bestaat voornamelijk uit zure silikaatgesteenten. De hoogste top is Tibidabo (512 m) met de televisietoren van de befaamde architect Foster en schitterende zichten over de stad. Het klimaat is typisch mediterraan maar met grote verschillen in microklimaat. De naar de stad gerichte zuidhellingen zijn met droge graslanden bedekt die vroeger door vuur en begrazing werden in stand gehouden. Vandaag zijn ze ten dele bebost met parasolden en aleppoden. De naar het noorden gerichte hellingen zijn veel koeler. Op de steile stukken vormen goed ontwikkelde steeneikenbossen de climaxvegetatie. Typische begeleiders zijn *Phillyrea latifolia* – steenlinde – en lianen als *Smilax aspera* – struikwinde. Ook meer Centraal-Europese elementen zitten er in de schaduw verscholen als *Sanicula europaea* – heekkruid. Op de eerder vlakke stukken was de brandfrequentie in het verleden groter en ontwikkelde zich een typische maquisvegetatie (maquis is een dicht struikgewas van enkele meter hoog op silikaatgesteenten, terwijl garriguevegetatie lager is en zich op kalksteen ontwikkelt, zie verder) met typische soorten als *Erica arborea* – boomheide – en *Arbutus unedo* – aardbeiboom. In de valleien vinden we dan meer bladverliezende loofboomsoorten als essen,

© B. Muijs

Het stadsbos Collserola vormt een uitgestrekt mediterraan bosmassief op amper

10 km van het centrum van de stad Barcelona.

Het is een paradijs voor wandelaars en mountainbikers met ontelbare bewegwijzerde paden.

olmen, abelen en platanen, en prachtige bloemen als *Aquilegia vulgaris* – Wilde akelei. Om met de vegetatie kennis te maken nemen we op Plaça Catalunya de trein S2 (Ferrocarrils de la Generalitat) richting Sabadell en we stappen uit in het station Baixador de Vallvidrera. We gaan rechts (westwaarts) uit de trein en komen via het GR pad aan Villa Joana, een prachtige negentiende eeuwse herenhoeve verscholen in het bos, waar de bekende

© B. Muijs

*De aardbeiboom: een typische maquisstruik
in het natuurpark Collserola.*

Catalaanse dichter Verdaguer verbleef. Er net naast bevindt zich het infocentrum van het natuurpark. Van daaruit kan je verder stappen naar Tibidabo, best met een wandelkaart gezien de uitgestrektheid van het gebied. Terug naar het station kan je via de platanendreef slenteren, vol met bronnetjes en uitkijkpunten in het lommer.

GARRAF

De derde excursie leidt naar het natuurpark Garraf, een kalksteenmassief langs de

kust op amper 25 km van het centrum. Dit indrukwekkende karstgebergte is nauwelijks toeristisch omdat enorme steengroeven de kustlijn her en der hebben aangetast. Misschien juist daardoor kan de natuurliefhebber nu nog genieten van het desolate hoogland bedekt met garriguevegetatie, de typische mediterrane vegetatie van kalkformaties met frequente verstoring door begrazing en vuur. De kenmerkende struik van de garrigue is *Quercus coccifera* – Kermeseik. In de Garraf wordt die begeleid door *Erica multiflora* – Veelbloemige heide – en *Rosmarinus officinalis* – rozemarijn. Op de naar het zuiden gerichte hellingen dicht bij zee heerst een eumediterraan klimaat waar het nooit vriest. Dit zijn typische groeiplaatsen voor *Chamaerops humilis*, de Europese dwergpalm, meteen ook de enige inheemse palmboom van Europa. In het station Sants nemen we een trein van Renfe richting de mondaine badplaats Sitges. Let er op dat de trein ook stopt in het station Garraf. In Garraf gaan we door het tunneltje onder de sporen de trappen af naar het strand. In de rustige baai met de keurig geschilderde houten huisjes hangt een paradijselijk sfeertje. We volgen het strand richting Barcelona en aan het eind gaan we landinwaarts onder de spoorwegbrug en komen langs de Celler Güell, een minder bekend maar prachtig art nouveaugebouw van Gaudí, nu een restaurant. Even voorbij het huis botsen we op de drukke kustweg, we steken die voorzichtig over en nemen nu het GR pad dat parallel net boven de kustweg terug naar de bodega van Gaudí loopt. De GR slingert nu verder de berg op doorheen de garriguevegetatie met spectaculair zeezicht. Na twee uur stappen kan je het infocentrum La Pleta bereiken waar je een rondwandeling kan maken met naamplaatjes bij de planten

*Indrukwekkend vergezicht op de zee vanuit het desolate karstlandschap van de Garraf (op de voorgrond het reuzengras *Ampelodesma mauretanica* en de Europese dwergpalm).*

en struiken. La Pleta is ook bereikbaar met de auto. Verdere excursies gaan naar La Mola (het hoogste punt doorheen dit speleologenparadijs) en door adembenemende landschappen naar de voormalige schapenboerderij Vallgrassa. Kijk er zeker uit naar de superzeldzame havikarend. Onnodig te zeggen dat voor verdere exploratie van dit 13.000 hectare grote natuurpark een wandelkaart aangewezen is.

Wandelkaarten van Catalonië vind je op de Ramblas in Barcelona, in de Llibreria de la Generalitat. Meer info over de flora van Barcelona vind je op www.flickr.com/photos/bartmuys.

De Kermeseik is de kensoort van de garrique.

Gaudí, een natuurtalent

BERT DE SOMVIELE

Met de term 'geniaal' gaat een mens maar beter spaarzaam om, maar ik daag iedereen uit om het nieuwe binnenschip van de beroemde Sagrada Familia in Barcelona te bezoeken, zonder onwillekeurig aan dat woord te denken. In november 2010, 127 jaar nadat de wereldvermaarde architect Gaudí dit project had aangevat, werd dit deel van de kerk eindelijk voltooid en werd het door paus Benedictus XVI officieel als kerk geconsacreerd. Je kan het meesterwerk nu ook binnenin in zijn volle glorie bezoeken, en wie Barcelona aandoet, trotseert maar beter de ellenlange wachtrijen om dit te doen. Opvallende monden en talloze 'ooh's' en 'ah's' zullen uw deel zijn.

© Bert De Somviele

Een uitzicht over Park Güell. Het kruis op het torentje is geïnspireerd op de openstaande kegeltjes van de cypres.

HET GROTE OPEN BOEK

De meeste mensen kennen Gaudí wel, en zeker wie Barcelona al eerder bezocht, zal zich altijd wel sprookjesachtige creaties als het Park Güell, Casa Batlló en Casa Milà herinneren. Maar wellicht vraagt u zich af waarom een artikel over een architect, hoe subliem ook, in deze Boskrant te vinden is? Simpel: omdat Gaudí een echt 'natuurtalent' was. Al van kleinsaf observeerde en kende hij de natuur, en ze diende hem systematisch tot inspiratie voor heel veel van zijn werk. De originaliteit en het genie van Gaudí schuilt dan ook in grote mate in zijn unieke capaciteit om natuurlijke vormen te kennen, hun structurele kenmerken te begrijpen en ze op sublieme wijze te integreren in zijn architectuur. Eén van zijn leerlingen tekende volgend citaat van hem op: "Ik vind het vreemd dat ik de eerste ben die al deze natuurlijke vormen aanwendt in zijn architectuur. Om origineel te zijn moeten we terug naar de bron. Rondom ons bevindt zich een groot open boek dat we moeten trachten te lezen: het Boek van de Natuur."

DECORATIEVE ELEMENTEN

Gaudí's grote liefde voor en kennis van de Mediterrane natuur komt uiteraard aan bod in

Het binnenschip van de Sagrada Familia: gevorkte zuilen leiden je blik naar het 'bladerdek' waar de zon doorheen schijnt. De vergelijking met een woudreus is niet ver te zoeken.

heel veel van zijn decoratieve elementen. Zo zijn de markante kruisen die de toppen van heel wat van zijn gebouwen sieren, eigenlijk simpelweg terug te brengen naar de openstaande kegeltjes van de cypres, een boomsoort die in de streek bijzonder veel voorkwam. Ook de Sagrada Familia ademt de natuur uit al haar poriën. Vooral de noordoostkant van de kathedraal, de zogenaamde Geboortefaçade, blinkt hierin uit, door de natuurgetrouwe weergave van niet minder dan 31 planten- en 68 diersoorten, waarvan de meeste inheems voor Catalonië zijn. Je vindt er schildpadden, slangen, padden, gekko's, maar ook allerlei vogelsoorten en zo ongeveer elk neerhofdier dat je op een boerderij kon aantreffen.

VAN NATUUR NAAR STRUCTUUR

Gaudí beperkte zich echter absoluut niet tot het aanbrengen van op de natuur geïnspireerde versieringen op zijn gebouwen. Integendeel: fundamentele structuurelementen werden door hem 'heruitgevonden' en teruggevoerd naar natuurvormen. Typisch zijn zijn helixvormige trappen. Het zijn vormen die je ook in de natuur vaak zal aantreffen, bijvoorbeeld in de schelpjes op het strand.

In het nieuwe binnenschip van de Sagrada Familia zijn het echter vooral de unieke, gevorkte zuilen en de 'bebladerde' zoldering die enorm tot de verbeelding spreken. Het ontwerp van deze zuilen is nieuw, speciaal gemaakt voor dit binnenschip. Hun vorm is volledig gebaseerd op voorbeelden uit de natuur. Als gevorkte woudreuzen (mét snoeiltekens) reiken hun takken tot in de kruinen waar het gebladerte van de zoldering hier en daar een straaltje licht laat passeren. Je hoeft écht niet veel verbeelding te hebben om je in een bos te wanen. De meester zelf was bijzonder tevreden toen het model van dit binnenschip eindelijk voltooid was, en klaagde slechts over 1 ding: dat hij het zelf nooit zou kunnen aanschouwen op ware grootte... Een voorrecht dat elke Barcelonabezoeker nu dus wel heeft. Laat deze kans op een uniek 'bosbezoek' zeker niet aan je voorbijgaan.

Wie reist, veroorzaakt bijna onvermijdelijk ook een zekere CO₂-uitstoot. Je kan hiervoor een gift doen bij CO₂-gift. Via www.vbv.be vind je de nodige informatie om één van onze bosprojecten in de tropen te ondersteunen.

Bos in de zomer

HELENA DEVAERE, LISELOT LEDENE, EMMA DENORME EN MARLIES VANLERBERGHE

En of het zomer is: de zon schijnt uitbundig, de temperatuur bereikt ongekennde hoogten, flora en fauna stoeien dat het een lieve lust is en we kunnen we tot een gat in de zwoele nacht nagenieten van verkoelende briesjes. En wordt al het zonnegeweld je eventjes té warm? Duik dan snel het bos in en vind er de nodige verkoeling. Want daar zijn bossen goed in: de kruinen zorgen voor schaduw en dankzij de verdamping door de bladeren is de temperatuur in het bos in de zomer aanzienlijk koeler dan in de stad. Héérlijk is het: op zo een warme zomerdag de koelte van het bos inwandelen...

Bovendien geniet je er van zalige rust en kan je zelf gadeslaan hoe plant en dier elkaar verleiden om het voortbestaan van soorten te verzekeren. In de vorige Boskrant kwamen we te weten dat de bloei bij bomen vroeg in het jaar op gang getrokken wordt. Tal van soorten zetten met een al dan niet bloemrijk voorjaarssilhouet de lente in. Maar bomen bloeien niet voor niets: de volgende generatie (en het voortbestaan van onze bossen) moet namelijk verzekerd worden.

BEDEKT OF NIET BEDEKT

Het merendeel van onze planten, en zeker al onze bomen, vallen in de klasse van de ‘zaadplanten’. Dit zijn planten waarbij de seksuele voortplanting gebeurt via zaden, die ontstaan uit een zaadknop waarin een eikel zit die bevrucht moet worden. De zaadplanten worden opgedeeld in twee grote groepen: de bedektzadigen en de naaktzadigen. Naast de zaadplanten heb je ook nog de zgn. sporenplanten zoals varens en mossen. Zij vermengen en vermenigvuldigen hun genetisch materiaal op andere manieren.

Bij bedektzadigen zoals eik en beuk zitten de zaadknoppen opgeborgen in een beschermend

omhulsel, het vruchtbeginsel. Naar boven toe vernauwt dit zich tot één of meerdere stijlen, met daarop een stempel: een open, vaak afgeplat uiteinde van de stijl. Het vruchtbeginsel, de stijl en de stempel vormen samen de stamper. Na de bevruchting ontstaat hieruit de vrucht met zaden in. Bij de naaktzadigen, waar onder meer alle naaldbomen maar ook die wat mysterieuze boomsoort Ginkgo biloba toe behoren, liggen de zaden, zoals de naam het al aangeeft, ‘naakt’ en niet in een vrucht zoals bij de bedektzadigen. Denk maar aan de den, wiens zaden naakt in de kegels liggen.

Vruchten en zaden heb je in geuren en kleuren: soms zijn de vruchten onopvallend terwijl het zaad opmerkelijk is, zoals bij een eikel waar de vrucht slechts een heel dunne bedekking van het zaad vormt. In andere gevallen krijgen de vruchten alle eer, en zal je de zaden veelal niet opmerken. Denk maar aan een braambes die bestaat uit vele kleine vruchtjes die tegen elkaar zitten gedrukt. In elk ‘bolletje’ van de braambes zit een klein zaadje.

’T IS NAAR DE HELMKNOPPEN...

Maar vooraleer zaden gevormd worden, moeten, net als bij de mens, een mannelijke

© iStockphoto

Beukennootjes zitten goed beschermd in een mooie (en smakelijke) vrucht.

en een vrouwelijke voortplantingscel elkaar treffen en samensmelten. In de voortplanting van zaadplanten is de bestuiving dan ook een zeer belangrijke stap. Bevruchting vindt immers plaats via bestuiving met stuifmeel, ook wel pollen genoemd. Dit is het plantaardige equivalent van zaadcellen, en wordt in de toppen van de meeldraden, de helmknoppen, gevormd. Bij naaktzadigen komen de stuifmeelkorrels direct op de onbedekte zaadknop terecht en ontkiemen daar. Bij bloemplanten (bedektzadigen) worden ze echter door de vruchtbeginselwand tegengehouden. Ontkieming kan hier alleen plaatsvinden als het stuifmeel terechtkomt op de top van de stamper, de stempel. Bij een succesvolle landing groeit hier een stuifmeelbuis via het open, centrale kanaal van de stijl het vruchtbeginsel binnen op zoek naar de zaadknop. In de topcel van de stuifmeelbuis zitten spermacellen waarvan er eentje, bij binnendringen van de

zaadknop, versmelt met de eicel: de bevruchting is een feit! Na de bevruchting groeit het vruchtbeginsel uit tot (een vrucht met) zaad. Voor de stuifmeelkorrels komt het er dus op aan om vanuit de helmknoppen van de meeldraden een geslaagde vlucht en landing te maken op de stempels van de stampers en dat is zeker geen evidentie. Een boom kan hiervoor wel wat hulp van buitenaf gebruiken: wind, water, insecten of andere dieren,...

WITH A LITTLE HELP FROM MY FRIENDS

Door van bloem naar bloem te vliegen bij het verzamelen van nectar, staan insecten in voor de bestuiving van heel wat plantensoorten. Onbewust wrijven ze tegen de meeldraden waardoor stuifmeel blijft kleven, dat vervolgens gedropt wordt op andere bloesems en met een beetje geluk op de juiste stempel terecht komt. Specialisten ter zake zijn de

De gaai is een kampioen onder de zaadverspreiders.

© Wildap foto - Ludo Goossens

vlinders, zeker langs bosranden zie je ze vaak rondfladderen (en hun nuttige bestuiverswerk doen). Windbestuivers zoals eik, berk, spar, den, wilg... maken ultralicht stuifmeel aan dat via de wind verplaatst wordt. Bij windbestuivers zijn de bloemen overigens vaak onopvallend omdat ze niet aantrekkelijk moeten zijn voor bestuivers.

Eenmaal de bevruchting voltrokken is, groeit uit de bevruchte eicel het zaad(je). De meeste zaden zitten bovendien lekker beschermd binnenin de vrucht. Deze vruchten beschermen niet alleen, ze helpen ook vaak bij de zaadverspreiding. Het zaadje moet namelijk een passend plekje vinden, om tot een volwassen boom te kunnen uitgroeien. Onder de moederboom is er vaak te weinig licht en voedsel opdat het zaad zou kunnen kiemen. Ook hierbij doet de boom dan ook regelmatig beroep op externe factoren zoals water, wind, dieren en mensen,... De boom stemt zijn zaad daarop af. Een mooi voorbeeld zijn de 'helikopterjes' van de esdoorn. De vrucht bestaat uit een nootje (het zaadje) met hieraan een vleugeltje dat paarsgewijs aan één steeltje hangt. Als de nootjes rijp zijn, worden ze met de wind meegevoegen naar een verdere bestemming.

Andere vruchten worden door vogels verspreid, zeker als ze eetbaar zijn of er lekker uitzien. Zo zijn vogels verzot op de sappige, rijpe, rode lijsterbessen. Iedere lijsterbes bevat twee tot vier zaden, omgeven door vruchtvlees. Deze zaden kunnen vogels niet vertieren. Ze worden samen met de uitwerpselen uitgescheiden op een andere plaats. Veel dieren zijn ook dol op eikels. Ze zorgen onbewust voor een brede verspreiding van deze voedzame noten. De gaai is hier een expert in! Hij kan tot vijf eikels in zijn snavel nemen en deze tot drie kilometer ver wegbrengen. De eikels begraaft hij nadien in groepjes van twee tot vijf noten in de grond. Per seizoen worden zo'n 5.000 zaden verstopt. Dit zijn er gigantisch veel, hij kan ze dan ook niet allemaal opeten. Hierdoor groeien de niet opgegeten eikels op verschillende plaatsen uit tot een volwassen eikenboom.

Elzenzaad dan weer wordt via water en wind verspreid. Het elzenzaad zit verstopt in de elzenproppen die er uitzien als kleine dennenappeltjes. Als het elzenzaad rijp is, worden ze uit de proppen gewaaid. De zaadjes bevatten met lucht gevulde holtes, waardoor ze op het water kunnen drijven. Het zal je dan ook niet verbazen dat Elzen vaak in vochtige gebieden of langs waterkanten groeien.

Heel soms helpt de boom ook een handje: In de doosvruchtjes van de boswilg zitten zaden die openspringen als ze rijp zijn. Doordat de zaadjes klein en gepluisd zijn, zullen ze na het openspringen verder meewaaien met de wind.

Maar genoeg over de geneugten van het bos in de zomer: trek er snel op uit om er zelf met volle teugen van te genieten!

Kathleens column

Sinds enige tijd versterkt Kathleen De Looze ons secretariaat. Als een eiland van rust staat ze bij wijlen geamuseerd te kijken op al dat zot geweld dat door onze kantoren in Gontrode snelt. Maar het secretariaatswerk belet haar niet om te luisteren en te kijken, om regelmatig het bos te bezoeken, én om haar potlood te scherpen voor een vlot geschreven bijdrage met gedachten over het bos en hoe we ermee omgaan. Kathleens column was geboren...

STOEIEN IN HET BOS

“Ja, wij zijn bospoepers.” Voornoemde krantenkop zorgde voor behoorlijk wat hilariteit vlak voor het ontbijt. We kregen een paginagroot artikel op onze nuchtere maag over een koppel dat al 40 jaar de liefde in het bos bedrijft. Maar wie zijn gat brandt, moet op de blaren zitten. De ontboezeming van de vrouw wakkerde bij sommige dames het vuur aan. Ze grepen de telefoon en vroegen de vrouw of ze haar man wou uitlenen voor een avontuurlijk bosspel. In één ruk maakte de vrouw van alle euforie brandhout: ze liet een journalist optekenen dat ze het alleen met z’n tweetjes doen. Voor de ondernemende dames was de lol er af nog voor ze was begonnen.

Over de gevaren van stoeien in het bos werd in het artikel zedig gezwegen. Je kunt er nochtans van in zwijm vallen en ik kan het weten. Tijdens een kamp met de jeugdbeweging werd ons pijnlijk duidelijk gemaakt dat je van experimenteren in het bos buiten westen kunt geraken. Terwijl wij op de zolder van ons kamphuis volksdansten, zochten onze leider en leidster verkoeling in het bos. Tijdens het bepalen van de juiste positie had onze leidster letterlijk en figuurlijk het onderspit gedolven: ze was met haar achterwerk in een wespen-nest beland.

“Help! Help! Mijn lief is van haar stokje gevallen!” De koks doofden de vuren van hun fornuis, renden het bos in en gaven onze leidster een paar rake klappen. Ten einde raad reden ze hun autootje zo ver mogelijk het bos in, tilden onze bewusteloze leidster erin en doorkruisten dorpen op zoek naar een dokter, zich hardop afvragend hoe ze dat in het Duits moesten uitleggen.

De dokter had geen woorden nodig om te verstaan wat er was gebeurd. Hij maande de koks aan om het slachtoffer naar de badkuip te dragen. En daar, ondergedompeld in een bad met koud water te Weiswampach, een dorpje in de Luxemburgse Ardennen, kwam onze leidster weer bij zinnen.

Met deze een warme oproep aan alle leiders die komende zomer naar de Ardennen trekken: als je met een leidster in het bos iets uitsteekt, doe het dan veiligheidshalve dicht bij een beek.

Kathleen

WEEK VAN HET BOS

9-16 **zonder grenzen**
oktober 2011

het volledige programma vind je op :

www.weekvanhetbos.be

via Dirk Bejens, Agentschap voor Natuur en Bos, Koning Albert 1-laan 20 bus 6, 1000 Brussel

een organisatie van

in samenwerking met

1700
HET NIEUW VLAANDEREN
www.vlaanderen.be